

KONSTRUKSJON AV KJØNN OG SEKSUALITET I EN DRAMATURGISK IDRETTS KONTEKST[1]

Av Gerd von der Lippe

Construction of gender and sexuality in a dramaturgic sport context

This article focuses on how the dominating gender and sexualized order is reproduced, and on how new constellations between femininities and masculinities are constructed in the elite sports media. The point of departure is a drama in the Norwegian national papers, *VG* and *Dagbladet*, in April 1997, about whether Anja Andersen, a Dane, should play for the Norwegian handballclub, Bækkelaget's Sportsklubb, or the Spanish club, Valencia Urbana. Other central agents were the captain of the team, Susann Goksør, and the coach, Frode Kyvåg.

The article relates the idea of the dominating gender and sexualized order and the notion of ambivalence to Pierre Bourdieu, Jorunn Solheim, Jennifer Hargreaves and perspectives from Judith Butler. The dominating gender and sexualized order may be interpreted as an enormous symbolic machine of masculine dominance, an order taken for granted as the «natural world» and not reflected upon - and therefore not questioned.

According to Wencke Mühleisen, the signs of gender and sexuality of today are much more fluid, unstable and ambivalent than earlier, with the barriers between femininities and masculinities woven in new constellations. The article also deals with the non-conventional and what

may be understood as queer in relation to the gendered stereotypes and the «heterosexual matrix».

Keywords: *the mediating of elite sports, the dominating gender and sexualized order, drama, reconstruction of stereotypes, new constellations between femininities and masculinities.*

Innledning

Artikkelen tar opp hvordan tabloidavisene VG og Dagbladet rekonstruerte og utfordret den dominerende kjønnsordenen i toppidretten via verdens beste håndballspiller Anja Andersen, kaptein Susann Gøksør og trener Frode Kyvåg i dramaet i Bækkelaget Sportsklubb fra 14.04 tom 17.04.1997. Relevant tidligere mediering av aktørene fra disse avisene er også inkludert. Dette er utgangspunkt for den kvalitative analysen.

Jeg diskuterer på hvilke måter tradisjonelle kjønnsstereotyper presenteres i relasjon til de som kan tolkes som marginale, tvetydige, flytende og overskridende på en tentativ måte.

Problemstillingen er som følger:

På hvilke måter rekonstrueres den dominerende kjønnsorden og på hvilke måter konstrueres overskridelser av denne i trekantdramaet om Anja, Susan og Frode?

Det er foreløpig få norske undersøkelser om dette temaet i sosiologisk og historisk forskning (Lippe, von der 2002: 369-394). Derfor vil jeg rette oppmerksomheten mot idrettens kjønnete tekster i mediene.

I innledningen vil jeg først ta kort opp underholdningsidealer og tabloidisering av mediene generelt. Deretter inkluderer artikkelen forskning om mediering av toppidrett i et kjønnsperspektiv. Jeg presenterer også Bourdieus term doxa innledningsvis for å løfte frem det som forstås som «så naturlig» at det lett unn- går refleksjon.

Under kategorien kjønn tar jeg først opp termene mannlig/maskulint og

kvinnelig/feminint. Den maskuline dominans drøftes deretter med utgangspunkt i Bourdieu (2000), mens kroppens symbolske betydning som kjønn i relasjon til nærhetens og intimiseringens grenseproblem er inspirert av Solheim (1998). Hargreaves er kanskje den mest kjente kvinnelige idrettssosiologen i den vestlige verden. Idrettens ekstreme heteroseksuelle norm, dens «femininity game» og konsekvenser for avvikere er inspirert av hennes arbeid fra 1994. Overskridelser av kjønnsstereotypene tar først og fremst utgangspunkt i Butler (1990, 1993) og Mühleisen (2001).

Artikkelen bygger opp konteksten rundt mediedramaet om Anja, Susann og Frode via vekslinger, vendinger og spenningstopper (Eide og Hernes 1987). Termen pathos (lidenskap og følelser) fra Aristoteles retorikk (1973) er med for å fokusere på følelseretorikken, mens artikkelens forståelse av kulturelle metaforer er inspirert av Gannon (2000).

Etter dette presenterer jeg trekantdramaet og en analyse av de medierte tekstene. En samlet analyse kommer tilslutt.

Underholdningsidealet

Underholdningsidealet i de tabloidiserte avisene tidfestes ofte fra rundt 1970 (Roksvold 1997: 85). Språket ble mer hverdagslig, uhøytidlig og direkte (Hannerz 1990: 114). Alt skal være tillatt i underholdningsgenren, unntagen kjedsomhet (Zerland 1989: 12). Ifølge Jo Bech-Karlsen (2000:93) forsvinner samfunnsperspektivet når journalistikk gjøres til underholdning. Det som forsvinner inkluderer også et reflekterende kjønnsperspektiv.

En mannlig konvensjonell norm ser langt på vei ut til å dominere i redaksjonene i TV og i aviser (Eide 2000:78). Ifølge den engelske medieforsker Garry Whannel har sportsjournalistikken et todelt mål (Whannel 2002: 151-52). Den konstruerer oftest en lukket maskulin verden, rik på statistikk og esoterisk kunnskap, som skiller de som er innenfor fra de som er utenfor. Et annet mål er å skape profilerte ikoner til et publikum uten spesialkunnskaper om idrett.

Idrettskropper i mediene

Idrettsfeltet med sine mange seere og lesere er et viktig utgangspunkt for konstruksjon og rekonstruksjon av kvinne- og mannsbilder. Medierte fortellinger fra de olympiske leker, verdens- og europamesterskap kan bidra til å konstruere kjønnete kropper og nasjonal identitet (Lippe, von der 2002: 369-394). Ifølge sosiolog Arild Danielsen (1998) er idretten i praksis et viktigere legitimasjonsgrunnlag for det norske enn institusjoner med røtter i europeisk høykultur. Med dette utgangspunktet kan idretten ha en sentral plass i vårt hverdagsliv. Den ser også ut til å ha en dominerende plass i mediene. I en internasjonal studie om innholdet i programmer i TV og radio en dag i år 2000 der 70 land var med, hadde Norge mest sport relativt sett den dagen (Spears og Seydergart 2000: 57). Flere undersøkelser viser at sportsjournalistikken rekonstruerer kjønnsstereotyper (Creedon, 1994: 67-107; Creedon 1998, Rowe 1999:128; Kane & Jefferson Lensky 1998: 2000; Duncan & Messner 1998:184; Bernstein: 2002) Dette kan sees i sammenheng med store stoffmengder forfattet av mannlige journalister med et ukritisk blikk til hvordan idrettsutøverne blir fremstilt.

Mannlige idrettskropper er ofte fremstilt som «de naturlige» og representanter for det allmenne (Lippe, von der 2001: 131-132). Derfor er de som regel utgangspunkt for fortellinger når idrettskropper skapes og gjenskapes. Mannsidrett er oftest symbol på *idretten*, mens kvinnelige toppidrettsutøvere i utgangspunktet symboliserer forskjell fra normen; *kvinner* som driver idrett. Spissformulert kan en si at mannskroppenes fysiske styrke fremheves fremfor kvinnekroppens kreativitet.

Dagens nasjonale og internasjonale medier fokuserer på profilerte mannlige idrettsutøvere (Hargreaves 1994:196-198; Kinkema og Harris 1998: 41; Kane and Snyder 1989: 77-96; Sabo and Jansen 1998: 202-221; Duncan and Messner 1998: 170-186; Creedon 1998:89; Fosslund 2001: 30-38; Lippe, von der 2001: 198; Whannel 2002: 45). Dette kan knyttes an til en generell trend om å synliggjøre menns virksomheter og ikke kvinners i det offentlige rom (Dyer 1985: 28- 44; Craig 1992: 41-61; Eide 2000: 55, 57).

Kvinneidrett utgjorde 4% og mannsidrett 94% av sporten i TV2 i 2001, mens tilsvarende tall for NRK var 6% og 89% (Fosslund 2000/2001). 10 % av stoffet i Aftenposten og VG i 2002 var om kvinneidrett, 66% om

mannsidrett og 23% om begge kjønn (Monday Morning 2002).

Videre, ble 77% av stoffet

oppfattet som ukritiske reportasjer og nyheter. Fotball utgjorde 40% - først og fremst om menn, mens tilsvarende for håndball- først og fremst om kvinner - var på 10%. Rundt 6 % av norske sportsjournalister var kvinnelige og hele 94% mannlige pr. oktober 2002 (Sollie 2002).

Den første norske kvinnelige toppidrettsutøveren som lot seg intervjuet som lesbisk i norske medier var fotballspilleren, Linda Medalen, i 1999:

- Jeg vil leve mitt liv på mine egne premisser. Jeg er glad i ei jente. Verre er det ikke,

sier Linda Medalen (Dagbladet, Berntsen og Thoresen, 01.07.99)²

Slik sett åpnet denne fremstillingen for skeive tekster i sportsjournalistikken. Den kanadiske kjønnsforskeren, Helen Lenskyj har påpekt hvordan presentasjonen av lesbiske og heteroseksuelle utøvere burde være:

... there seems to be great concern that sportswomen should not look lesbian, and hence, give certain sports bad reputation... (1995: 57).

De burde derfor ikke medieres som «maskuline», men innenfor en godtatt feminin ramme; tilgjengelige for et mannlige heteroseksuelle blikk.

Når mange i Norge har drevet med idrett som unge og i tillegg ser ut til å lese om og se på idrett i medier, kan det føre til at det kan være ekstra vanskelig å få et metaperspektiv på kjønnsordenen, selv for forskere.³ Ifølge Tove Beate Pedersen, medlem av fagkomiteen for konferansen «Kjønn i media» i 1996:

er den stereotype medieringen av kvinner i mediene så integrert i vår kultur at hverken journalistene eller publikum i det daglige legger merke til dette.

I motsetning til de fleste land i verden kan de «naturlige» kroppene i

norsk hånd- ball betraktes som kvinnelige, som for eksempel Susann Goksør og Kjersti Grini (Lippe, von der 2001:69, Lippe, von der 2002: 369-394). Dette fenomenet kan forstås i en historisk kontekst, der kvinnelige utøvere utgjorde flertallet av medlemmene allerede fra starten i 1937 og at disse stort sett ble forstått som bedre utøvere enn mennene i mediene fra 1940 (Lippe, von der 1997: 311,341). Det kan også sies å være tilfelle i 1997, da tekstene som her skal omtales ble produsert. En analyse av hovedstadsaviser i Danmark, Norge, Romania, Tyskland og Ungarn om Europamesterskapet i håndball i Amsterdam i 1998, viste at norske aviser dekket mest av mesterskapet i forhold til de totale idrettstekstene. Selv om det norske landslaget vant, signaliserer Dagbladets 40% med kvinnehåndball av den totale idrettsdekning under mesterskapet fom 12. tom 21.12.98 at norsk kvinnehåndball står sterkt i mediebildet (Lippe, von der, 1999).

Pierre Bourdieu (2000:9) påpeker at den maskuline dominans kan være det beste eksemplet på det paradokse ved doxaen; det som virker så «naturlig» og selvsagt at det ikke diskuteres. Denne kjønnsordenen skal være et faktum i vår verdensorden, men er stort sett å finne i det doxiske rommet:

Every established order tends to produce ... the naturalization of its own arbitrariness ..., when there is a quasi-perfect correspondence between the objective order and the subjective principles of organization ... the natural and the social world appears as self- evident. This experience we shall call doxa, so to distinguish it from an orthodox or heterodox belief implying awareness and recognition of the possibility of different or antagonistic beliefs. (Bourdieu 1977: 164).

Denne artikkelen kan også leses som et bidrag til å løfte kjønnsordenen i portsjournalistikken ut av det doxiske rommet. I det følgende tar jeg opp perspektiver på kategorien kjønn.

Kategorien kjønn

Termene mannlig/maskulint og kvinnelig/feminint⁴ er ifølge Bourdieu (2000: 15) og Connell (1995: 69-70) konstruert vilkårlig i våre kulturer. Med utgangspunkt i begge forskerne kan kvinneligheter og mannligheter forstås som kulturelt konstruerte kjønnsrelasjoner, som er praktisert av både menn og kvinner gjennom kroppslige erfaringer og kultur. Connell presiserer at kvinnelighet ikke nødvendigvis knyttes til det å være kvinne og mannlighet til det å være mann. Sistnevnte og forskere innen queer teori påpeker at kjønn ikke er noe vi *er*, men noe vi *gjør*. Følgelig kan feminitet/maskulinitet ifølge kjønnsforskeren Heidi Eng forstås som et tilegnet ståsted eller posisjonering gjort av andre på grunnlag av visse handlinger eller væremåter (Eng 2000: 105-120).

Artikkelen kopler tradisjonelle kjønnsstereotyper til det som kan tolkes som det tvetydige, ikke-konvensjonelle og skeive og setter dette i relasjon til perspektiver av Pierre Bourdieu, antropolog Jorunn Solheim, idrettssosiologen, Jennifer Hargreaves, samt humanioraforskeren, Judith Butler og kjønnsforsker, Wencke Mühleisen. De to første kan plasseres i den «nye symbolske tradisjonen» etter inspirasjon av bl.a. Emile Durkheim. Denne tradisjonen oppfatter sosiale systemer som mønstre av det kollektive, der den sosiale orden først og fremst kan forstås som en symbolsk orden.⁵ De to siste kan plasseres innen et feministisk poststrukturalistisk perspektiv og queer teori. Queer teori kan tolkes som en teori som dekker ulike retninger med felles utgangspunkt i en kritikk av to-kjønnsmodellen (heteroseksualitet som norm og ideologi). Teorien destabiliserer godtatte forestillinger om det som fremstår som sentrum («normal») og periferi («unormalt») (Mühleisen 2002: 31). Hargreaves kan plasseres innen marxistisk tradisjon med en klar feministisk kritikk rettet mot marxistiske og andre ukjønnete teorier.

Utgangspunkt for tolkning av kjønn er Pierre Bourdieus forståelse av den symbolske ordens logikker.

Virkningen av den symbolske dominans... utøves ikke med de erkjennende bevissthe- ters rene logikk, men gjennom skjemaer for oppfattelse, vurdering og handling som er konstitutive for habitusene, og

som forut for bevissthetens beslutninger og viljens kontroll danner et erkjennelsesforhold som forekommer meget uklart for det selv (Bourdieu 2000: 46).

Ifølge den franske sosiologen trenger ikke denne orden å rettfærdiggjøre sine logikker (Bourdieu 2000:17). Den bare er der, som en grunnleggende og doxisk struktur i vår kultur. Videre, fungerer den som en «enorm symbolsk maskin med en tendens til å ratifisere den maskuline dominansen den er grunnlagt på» (Bourdieu 2000:17). Denne dominansen knytter Bourdieu til arbeidsdelingen mellom kjønnene og den biologiske mannskroppen som en tilfeldig sosial konstruksjon. På dette grunnlag vil først og fremst menns seksualitet og ikke kvinners symbolisere ære og potens i en heteroseksuell kontekst. Det betyr i denne sammenheng at medierte prestasjoner av høy verdi i sportsjournalistikken tilskrives først og fremst mannlige utøvere. Slik sett har vi å gjøre med et kjønnhierarki i en androsentrisk logikkens prinsipper, der mannlige og kvinnelige prestasjoner blir tildelt ulike verdier.

Et utgangspunkt for artikkelens tolking av det tvetydige er Jean-Paul Sartres forståelse av det som faller midt mellom kategoriene og således kan forstås som potensialer for å rangeres lavt i en symbolsk ordens logikk. Den franske eksistensialisten, som også Bourdieu (1990: 15) er påvirket av, fokuserer på det klebrige, det seige og myke som befinner seg i en tilstand midt mellom flytende og fast (Douglas 1997: 53). Dette kopler Sartre til vagina og det kvinnelige.

Den norske antropologen, Jorunn Solheim er opptatt av kroppens symbolske betydning som kjønn med utgangspunkt i nærhetens og intimiseringens grenseproblem. Her fokuserer hun på det som omslutter og det som frastøter. Solheim påpeker følgende:

Så lenge nærhetsbegrepet i siste instans kleber ved det kvinnelige, sitter vi fast i et kjønnskulturelt klister som uopphørlig synes å reproducere en fundamentalisme hvor det kvinnelige veksler mellom hellighet og forurensing (Solheim 1998: 100).

I en slik forståelse kan forestillinger om avstanden mellom kvinnekropper

som symboliserer Madonna eller hore i enkelte kontekster være tvetydige.

Den maskuline orden i det offentlige rom har altså en tendens til å rekonstruere dominerende måter å være mann på som overordnet godtatte måter å være kvinne på, samt marginale måter å være kvinne og mann på. De tre sistnevnte kan lettere koples til det tvetydige.

Har denne forståelsen konsekvenser for tekstene i dette dramaet? Den engelske idrettsoskolog Jennifer Hargreaves knytter begrepene «typiske mannlige» og «kvinnelige idretter» til idrettens heteroseksuelle norm, og hvilke følger denne kan få for «avvikere»:

Sports have been classified as «masculine-» and «feminine-appropriate» because of fiercely defended heterosexual traditions ... The implication that athletes may be «pseudo-men», «unfeminine», «gay», «masculine», «mannish», «butch», «dykes», or «lesbians» put pressure on heterosexual sportswomen to play the «femininity game»... Because lesbians are made to feel uncomfortable in the fiercely heterosexual world of mainstream sports, they tend to hide their sexuality,... (1994: 171).

Et viktig element i «the femininity game» er ifølge ovennevnte forsker dette:

..., muscularity and athleticism are only considered to be desirable female characteristics if they are bonded with a heterosexual orientation (1994: 261).

Idrettens heteroseksuelle norm kan beskrives som et doxa i sportsjournalistikken. Begrepet «queer» (skeiv) skal opprinnelig ha vært slang for homoseksuelle praksiser i en negativ kontekst. Siktemålet for queer teori er ifølge Mühleisen å analysere nye fenomener og iscenesettelser som overskrider konvensjonelle forståelser og praksiser om kjønn og seksualitet (2002: 31). Den australske forsker i engelsk språk, Annamarie Jagose, peker på følgende:

... - queer focuses on mismatches between sex, gender and desire (Jagose 1996:3).

Teorien kan forstås som flytende, uferdig og åpen for nye innspill.

Queer ... is an identity category that has no interest in consolidating or even stabilising itself... Queer is always an identity under construction, a site of permanent becoming...(Jagose 1996:131)

Butlers *Gender Trouble* fra 1990 skapte en intens debatt blant feministiske forskere i flere land. Boka kan bl.a. forstås som et oppgjør med tokjønnsmodellen og termen kvinnen som et samlebegrep og utgangspunkt for kjønnskamp. Butler skiller mellom anatomisk kjønn, kjønnsidentitet og kjønns iscenesettelse (1990a: 137). En «drag» kan f.eks. være en anatomisk mann, iscenesette seg som kvinne og veksle mellom og ironisere over «naturlige koplinger» mellom anatomi og det som forstås som mannlig og kvinnelig. Det skal følgelig ikke være noen nødvendig kjønnsethet mellom disse tre byggesteinene, selv om leger og jordmødre i våre kulturer definerer kjønnene fra fødselen med utgangspunkt i en av dem; anatomi. Deretter tar en for gitt at de to andre (kjønnsidentitet og iscenesettelse) vil være effekter av den første.

Ved å frikople disse tre elementene ser Butler på kjønn som «performativt» i betydningen muligheter til å overskride konvensjoner om «godkjente» praksiser (1990b: 336).

Hun påpeker at individenes strategi er å innordne seg i tokjønnsmodellen og i de hegemoniske konvensjonene:

Discrete gender are part of what «humanizes» individuals within contemporary culture; indeed, we regularly punish those who fail to do their gender right» (1990a: 139- 140).

Butler forstår kjønn og seksualitet som en skjør maskerade, som stikker dypt i personligheten. Her spiller kroppsspråk en avgjørende rolle, fordi kroppen er det mest effektive kjønnete tegnsystem (Mühleisen 2002:43). Da kan det være tryggest å regissere sitt kroppsspråk, klær og kommentarer innenfor en tokjønnnet konvensjonell modell som er godkjent i det aktuelle praksisfeltet. I en slik forståelse ville kvinnelige håndballspillere og mannlige trenere iscenesette seg som heteroseksuelle og innen en konvensjonell spilleforståelse om lagspill (laget foran eneren).

Enkelte lesbiske utøvere i såkalte maskuline idretter skal ha bidratt til å konstruere et problem for toppidretten. Den amerikanske idrettsforskeren,

Susan Cahn, påpeker følgende:⁶

... the figure of the mannish lesbian athlete has acted as a powerful but unarticulated «bogy woman» of sport, forming a silent foil for more positive, corrective images that attempt to rehabilitate the image of women athletes and resolve the cultural contradiction between athletic prowess and femininity (Cahn 1993: 343).

Dramaet som kontekst for konstruksjon av kjønn er inspirert av et av begrepene fra Aristoteles retorikk (1973); pathos (lidenskap eller følelser). Begrunnelsen for dette valget er at følelserretorikken ser ut til å dominere i store deler av dagens sportsjournalistikk. Tabloidisering, intimiseringen og utvisking av skille mellom offentlig og privat er også en del av denne. Her skal kvinnelige utøvere være relativt mer i fokus enn mannlige (Frandsen, 2000: 81-98). Gjelder det også i dette dramaet?

Følelserretorikken og intimiseringen handler ofte om hva som skjer «bak scenen» og «under overflaten». Dette medieres ikke sjeldent som et spesialintervju «bare» til en spesiell avis. Brukes også slitte metaforer i slike kontekster?⁷

Utgangspunkt er her en forståelse av kulturelle metaforer som reflekterer underliggende verdier og holdninger (Gannon 2000: 92). Ifølge Martin Gannon er kulturelle metaforer pr. definisjon ladet med symboler. Metaforer i sportsjournalistikken om kvinnehåndball i Bækkelagets Sportsklubb på 1990-tallet har ofte symbolisert suksess.

Tre av Martin Eide og Gudmund Hernes (1987) 10 bud om mediedramaturgi er også nyttet:

Når saker løper som føljetonger i og mellom medier, avdekkes ... grep for formidling av stoff som drama. Store deler av avisens stoff er ikke frittstående enkelthendelser, men serier der saker og personer kjedes sammen over perioder, med vekslinger, vendinger og spenningstopper (Eide og Hernes 1987: 172).

Det typiske mediedramaet bygges videre opp omkring konflikter, der mediene selv er aktører (Eide 1992:113).

I det følgende presenteres først en kortversjon av fortellingen, der dramatiske overganger er i fokus. I del to kommer en analyse av medierte tekster av de tre aktørene, og i del tre inkluderes en samlet analyse med utgangspunkt i Bourdieu, Solheim, Hargreaves, Butler og Mühleisen og medierte tekster.

Vekslinger, vendinger og spenningstopper

Bækkelagets Sportsklubb (heretter BSK) var en av landets aller beste håndballklubber for kvinner i 1997. Klubbens ubestridte trener i mange år, Frode Kyvåg, hadde lenge ønsket den danske, daværende landslagsspiller Anja Andersen på laget.

Følgende typifiseringer av henne blir inkludert her: Egoisten og artisten, upopulær blant medspillere, trekkplaster for sponsorere, vinglete når det gjelder kontrakter, føler seg sviktet av sine lagvenninner, uttaler seg negativt om Susanns talent som spiller, følsomme Anja, den lesbiske utøveren og verdens beste håndballspiller.

Daværende sportsredaktør i VG, Truls Dæhli, gir denne versjonen av aktørene 16.04:

For Frode Kyvåg er Bækkelagets hjerne og strateg, Anja Andersen Bækkelagets stjerne og artist, så er Susann Goksør klubbens hjerte og sjel.

Susann har vært medlem av klubben siden hun var en jenteunge og beskrives med metaforene klubbens «hjerte og sjel», mens trener Frode assosieres med klubbens hjerne. Anja er nykomlingen og artisten som skulle bringe klubben helt til topps i Europa.

Starten på dramaet er et bilde av Anja og treneren som står tett sammen, smilende med armene over hverandre i Dagbladet. Teksten under er som følger:

SVIKTER IKKE FRODE: verdens beste klem til favoritttrener Frode Kyvåg fra verdens beste håndballspiller som blir i BSK, Anja Andersen (Holmlund 1997, 14.04.)

BSK og trener Frode satset stort da Anja ville spille i «stallen» i 1996. Målet var å bli med i «Mesterligaen» blant topplagene i håndball. Klubben hadde fra før sterke kvinnelige spillere som bl.a. Susann Gøksør og Kjersti Grini. Bildet og teksten konnoterer et nært forhold mellom trener og artist. Det forholdet blir satt på prøve i dette dramaet.

15.april kom VG med sensasjonen på første side:

Hun (Anja) har ikke bestemt seg: Holder tett i 48 timer (VG 1997, 15.04.)

Den spanske toppklubben, Valencia Urbana, skal ha ventet på Anja i tre år i håp om få stjernen sørover.

Dagen derpå kunne VG melde følgende med store typer på første side:

Anja om Susanns press: - SJALUSI Krangelsen, tårene og bruddet (VG 1997, 16.04.)

Dagbladet viet også dramet på første side med bilder og store overskrifter:

LØGN krangel og tårer (Dagbladet 1997, 16.04.)

Ingressen var denne:

Håndballstjernen Anja Andersen hevder at trener Frode Kyvåg ville sparke Susann Gøksør fra Bækkelaget. Frode og Susann hevder at det var Susann som truet med å slutte på grunn av Anja. I går kokte såpeoperaen over for et sjokkert Idretts-Norge. Alle gråt - og i dag forlater Anja Andersen Norge (Dagbladet 1997, 16.04).

Dette var et stor nederlag for trener, Frode Kyvåg. I tillegg var målet om å spille i Mesterligaen det året ikke nådd, fordi klubben hadde tapt 27-31 i seriefinalen om Norgesmesterskapet mot Larvik.

Samme dag fant vi denne overskriften i VG:

Derfor bør Kyvåg gå (Dæhli 1997, 16.04.)

I ingressen kan vi lese avisens tolkning om hvorfor det var nødvendig:

Frode Kyvåg drømte om å lage verdens beste håndballklubb da han hentet Anja Andersen til Bækkelaget. Men Frode Kyvåg så bare Anja. Og merket ikke at klubben råtnet under bena hans.

Karakteristikken av klubben som «råtnet under bena» til treneren kan ikke sies å være en slitt metafor in sportsjournalistikken, men det kan leses som en typisk dramatisering. Det er sportsjournalistikken rik på (Bryne og Wøhni 1993: 36).

Dagbladet hadde denne overskriften på første side 17.04:

«SUSANN SNAKKER UT»

Disse tegnene kan tolkes som tradisjonell følelseretorikk. Leserne blir fristet med betroelser «bak senen».

Hvilke retoriske grep brukte journalistene for å rekonstruere og å overskride den dominerende kjønnsordenen? Det skal jeg komme tilbake til.

Nå skal vi først se på tekster om Anja og en analyse av disse.

Medieringen av Anja

Utgangspunktet er finalen i seriemesterskapet, der BSK tapte uventet mot Larvik. Under overskriften «Blindes Bækkelaget av Anja» finner vi bl.a. dette hos VGs daværende sportsredaktør:

Jeg ser hennes (Anjas) magiske grep på publikum og oss mediefolk... Anjas hovedrolle kan nemlig bli en slitasjefaktor for spillerne rundt henne, uansett hvor tolerante spillerne velger å være, og uansett takhøyde og åpenhet i miljøet... Likevel understreker jeg følgende, før Anja-hysteriet sender meg rett i en komatilstand av betydelig varighet: Å vinne håndballkamper er fortsatt det viktigste i håndball (Dæhli 1997, 14.04.)

Dette er et uttrykk for sportsjournalistikkens taps-retorikk. Da får de idolene som ikke innfrir forventningene hard kritikk. Metaforen «magisk grep» om Anjas virkning på publikum og mediefolk tolker jeg her som en uvanlig negativ ladet karakteristikk i et mytisk landskap. Det er bare de helt store idrettsikonene som tilskrives en slik rolle. Den mest kjente av disse er «Magic Jordan», den amerikanske basketballspilleren, Michael Jordan. Anja kan her tolkes å ha en slik kraft på journalisten at han kan få en forestilling om at hun trekker ham inn i hennes ustyrlige håndballrike mot hans vilje. Derfor minner Dæhli oss om at det viktigste er å vinne og ikke å brilliere. Det retoriske grepet, pathos, gjenkjennes bl.a. i metaforene «sliteasjefaktor» som assosieres med Anjas rolle på banen og spillerens virkning på journalisten: «komatilstand av betydelig varighet».

Dagbladets daværende sportsredaktør hadde denne kommentaren:

Hun (Anja) hadde gjort sitt valg (om å bli i Bækkelaget), men helt fram til kampstart i går var Anjas beslutning en godt bevart hemmelighet. I seriefinalen liknet de fleste av hennes spente lagvenninner på godt skjulte statister, og det var ikke lett å se hva de fryktet mest. Et farvel til Mesterligaen. Eller til Anja. (Raaum 1997, 14.04.)

Anja får også her skylden for tapet. Det skal både være p.g.a. av hennes få mål i kampen og usikkerheten om hun blir i laget. Termene «godt skjulte statister» om hennes «spente lagvenninner» (pathos) kan forstås som en lite ærefull beskrivelse av artisten. Med disse metaforene kan hun plasseres som hekse i laget.

Uten Anja i klubben ville Frode fått problemer med sponsorene og publikum. Derfor tilbød han henne en jobb som «teknisk hjelpetrener» i klubben. (Holmlund 1997, 14.04.) Da lovte Anja å bli i BSK to år til. Det ble kveldens høydepunkt for klubben.

Frode Kyvåg smilte etter kunngjøringen, publikum hylte av glede, og to nye sponsor- skilt kom raskt på bordet. (Dagbladet, Raaum 1997, 14.04.)

Hun blir også beskrevet som vinglete i sin omgang med kontrakter i

følgende ingress i VG:

Lørdag var Anja Andersen (28) klar for Valencia, søndag gav hun BSK sitt ja med hele befolkningen som sannhetsvitne. Likevel ba hun i går kveld Valencia-trener Gregorio Garcia (44) om nye 48 timers betenkningstid. (Delebekk 1997, 15.04.)

Denne uttalelsen rimer dårlig med følgende hun skal ha sagt:

- Jeg har en drøm om å vinne Champions League med Bækkelaget. Den vil jeg opp- fylle. Jeg er blitt så glad i denne klubben at jeg ikke bare vil stikke av med halen mel- lom bena. Derfor fortsetter jeg. Men jeg har fortsatt lyst til å spille noen år i Spania på slutten av karrieren, sier Anja. (VG, Stokstad og Overvik, 1997, 14.04.)

Våren 1997 ser denne drømmen ut til å være sluknet.

Anja er kjent for å skjelle ut dommere. Det ble også rekonstruert da BSK tapte for Larvik:

Larviks Kristine Moldestad slakter BSK-stjernens oppførsel. - Hun kjører den samme hårreisende stilen som vi er blitt vant til. Men hvis vi andre hadde gjort det samme, ville vi blitt utvist mye før. Og det ville blitt et helvete hvis alle hadde oppført seg som Anja på banen, sier Mollestad... (ibid.)

Metaforen «slakte» er en av de mest slitte i sportsjournalistikken. Det er ikke ofte at spillerne kritiserer hverandre kraftig gjennom mediene. Kritikken står som regel journalistene for. Anja ser ut til å ha en idolrolle som «fritt vilt».

Anja følte seg sviktet av sine lagvenniner, Kirsti Grini og Susann:

- Jeg ble dolket i ryggen av folk jeg trodde var vennene mine. Susann og Kjersti Grini har opptrådt på en måte jeg ikke trodde var mulig (Dagbladet, Halkjelsvik og Holm- lund 1997, 17.04.)

En annen slitt metafor er: «dolket i ryggen» (pathos). Selv om Anja er

fremstilt som en som deler ut negativt ladede karakteristikk til sine lagspillere, kan dette også ses på som motsetningsfylt med utgangspunkt i en artikkel i Dagbladet, 16.04:

Overskriften lyder som følger:

ANJA: - DE VILLE SPARKE SUSANN (Dagbladet, Halkjelsvik og Svarstad 1997, 16.04.)

Ifølge Anja var det derfor hun reiste, fordi hun ikke ville ta ansvaret for en slik utvikling. Over teksten ser vi et stort bilde av en gråtende Anja. Avskjeden ble beskrevet som følelsesladet og tårevåt.

Under overskriften «Anjas triste farvel» i Dagbladet samme dag finner vi først at Anja og Susann ga hverandre en «lang klem» i BSK hallen. Deretter er fokus på følgende:

Drøyt 25 timer seinere satt Anja på en flymaskin ut av Norge. For godt. Hun ble i praksis landsforvist - av Susann. - «Men jeg er fortsatt glad i henne», sier Anja (Dag- bladet, Brenna 1997, 16.04.)

Anja er et viktig idol for norske sportsjournalister og håndballpublikum. Å «landsforvise» en slik utøver kan derfor vekke sterke følelser hos leserne. Likevel skal hun fortsatt være glad i den som er årsak til at hun er utestengt. Denne teksten er en av de få eller kanskje den eneste i en lengre reportasje eller kommentar som kan forstås å ha en gjennomført positiv tolkningsramme for «rebell», Anja i dette dramaet.

Anja er også mediert som en meget følsom kvinne. I løpet av de fire dagene dramaet varte er hun fremstilt som en gråtende artist på mange bilder. På et av dem som dekker to-tredeler av to sider i Dagbladet ser leserne en gråtende stjerne på en pressekonferanse sammen med trener, Frode (Svarstad 1997, 16.04.) Overkroppen hennes er vendt skrått mot fotografen, mens blikket er vendt nedover. Bildet er tatt ovenifra. Leserne ser at øynene er lukket. Det er også munnen. Kanskje for å legge en demper på gråten? Hele ansiktet konnoterer en kvinne i sorg. Hun sitter i

en treningsgenser med en kaps på hodet og litt av det korte håret stikker ut.

Om Susanns kvaliteter som spiller, skal hun ha sagt dette:

Hun jobber tøft og står knallhardt på, selv om hun ikke har det helt store talentet (VG, Lund 1997, 16.04.)

Det er første gang jeg har lest at en kvinnelig utøver skal ha gitt en slik dårlig karakteristikk av en medspiller i en norsk avis. Anja ser ut til å gi og få dårlige medierte meldinger.

Mye av det som er skrevet tidligere om Anja kan forstås med utgangspunkt i metaforen «enfant terrible «artisten. Det kan koples til Eide og Hernes «føljetonger».

Dagbladet og VG dekket «nyheten» om at hun skulle være lesbisk i august 1996. Vi finner dette på første side i sistnevnte avis: «Håndball- Anja raser mot samlivssladder» (VG 1996,15.08.)

Følgende overskrift er å finne inne i avisen: «Anja saksøker dansk avis - skrev at hun var lesbisk» (Samme sted).

Anja var den første håndballspilleren i en norsk klubb som ble mediert som lesbisk i norske aviser. I mediedramaet blir hun presentert som verdens beste håndballspiller.

Anja Andersen (28) er ikke bare verdens beste kvinnelige håndballspiller. Ifølge Frode Kyvåg finnes det ikke en mann på denne kloden som skyter bedre... Selvsagt skyter gutta hardere. Men jeg vet ikke om noen - inkludert verdens beste mannlige håndball- spillere - som skyter bedre. Anjas repertoar er helt unikt... (VG 1997, 13.10).

Karakteristikkene av en kvinne som magisk, egoistisk, lesbisk og verdens beste håndballskytter er uvanlige i norsk sportsjournalistikk. Dette blir analysert nærmere i del tre.

Vi fjerner nå oppmerksomheten bort fra Anja for å analysere tekster om

Susann.

Medieringen av Susann

Journalistenes tolkningsramme for Susann synes å være overveiende positiv i motsetning til koden om «håndballrebellene», Anja. Den norske utøveren er fremstilt som kapteinen som ble sveket av treneren og som hadde store problemer med Anja. Tilslutt orket hun ikke mer og tok opp saken. Hun er også beskrevet som en følsom utøver, har mannlig kjæreste, sjarmerende, lagspiller, kontrollert og sexy.

Susann Gøksør var kapteinen på et lag, som ikke visste at treneren og Anja hadde blitt enige om at artisten skulle få status som hjelpetrener i klubben.

Under overskriften «Gråt men ingen forsoning» finner vi bl.a dette:

Siste kapittel av dramaet i Bækkelagshallen foregikk på tribunen etter BSK-treningen. Bare Anja og Susann. Den danske håndballrebellene hadde allerede sagt farvel til resten av laget. Susann forklarte hva hun mente med både ord og hender. Anja lyttet og svarte nesten ingen ting. ... Etterpå dro Gøksør helt utslitt hjem med kjæresten Svein Erik Bjerkrheim. ... Nå er jeg totalt tom. Denne dagen har vært tøff og vanskelig. Jeg har ikke mer å gi og vil bare hjem og legge meg, sa Susann. Anja Andersen tror ikke noe på Gøksørs forklaring på pressekonferansen om at det er spillestilen som gjør det umulig for de to stjernene å holde til på samme lag... Bækkelags-kapteinen nektet å kommentere Anjas uttalelse i går kveld: - Jeg har sagt alt hva jeg mener om denne saken. Det er ikke mer, sa Susann Gøksør og lukket bildøren for godt (VG, Overvik 1997, 16.04).

Termen «håndballrebellene» (pathos) får frem hvem som er protagonisten. Det er Susann som fremstilles å være sliten, samtidig som hun beskrives som kontrollert når hun ikke lar seg friste til å kommentere Anjas uttalte mistro til kapteinens motiver for ikke å ville ha dansken på laget. Teksten får frem at uenigheten mellom de to stikker dypt. Her kan det være mye usagt om hvorfor Susann og Anja ikke kunne spille på samme lag, selv om Susann skal ha uttalt at siste ord er sagt. Slik sett, leser jeg dette som følger: «Kjære leser, følg med: her kommer flere avsløringer».

Susann betror seg til Dagbladet om hvorfor hun endelig stilte et ultimatum, her i ingressen:

Susann Gøksør hadde en god dag i går. Fordi hun - kanskje for første gang - våget å sette hensynet til seg selv foran hensynet til alle andre. Det var å bryte en barriere.

- Jeg har det bra med meg sjøl nå. Angrepene fra Anja bare preller av, sier Susann (Dagbladet 1997, 17.04.)

Krigsmetafor som «angrep» i en relasjon til en medspiller om forhold utenfor banen er en sjelden uttrykksmåte i kvinneidretten. Det konnoterer sterke følelser, som kan være vanskelig å takle, uansett om Susann skal ha uttalt at «angrepene preller av».

Dagbladet har snakket med «BSK-kjennere». Flere ser ut til å være klar over Susanns problemer som kaptein p.g.a. Anja:

Når hun ga beskjed, gjorde gjerne Anja det stikk motsatte. Det var et sant helvete å være lagkaptein for et lag med en individualist som til de grader gikk sine egne veier... - Denne avgjørelsen føler jeg er så riktig at jeg hadde stått for den selv om jeg hadde fått hele verden imot meg, sier Susann til Dagbladet. Det har hun ikke fått. I går bugnet kontoret hennes av blomster og oppmuntringer (ibid.)

Over teksten er et stor bilde av Susann og Kjersti Grini. Det signaliserer at hun har støtte for sin beslutning blant en viktig klubb- og landslagsspiller. Pathos i teksten kommer bl.a. frem ved tegnene «et sant helvete» «selv om jeg hadde fått hele verden mot meg».

Det ovenstående kan være representativ for tolkningsrammen om Susann. Sterkt negativt ladde tegn assosieres med protagonisten, Anja, mens Susann beholder sympatien fra tidligere fortellinger.

At hun ofte er mediert som sjarmerende med gode egenskaper som lagspiller og kaptein er også rekonstruert i dette dramaet, nå på bekostning av Anja:

Mer enn noen andre har Gøksør stått som symbolet på håndballjentenes ekstreme sjarm, og i Bækkelaget har hun spilt ut idrettsgleden, dyrket

lagånden og vært trygg på sitt eget rollebilde i kombinasjonen med en suveren autoritet. Som idrettsutøver er Anja Andersen hennes motpol (Dagbladet, Raaum 1997, 16.04).

Dette kan tolkes i retning av myter om «skjønnheten og udyret» med referanse til kunstløpkonkurransen i De olympiske leker i 1994 på Lillehammer. Enkelte vil huske at forloveden til Tonya Harding forsøkte å skade konkurrenten, Nancy Kerrigan før OL. Til ingen nytte, pene Nancy vant og fikk all sympati, mens Tonya ble uskjelt i mediene.

Susann er ikke bare mediert som pen, trygg og sympatisk, men også som tøff og besluttsom:

Sent i går kveld møtte VG jenta som fikk verdens beste håndballspiller til å pakke sek-ken og forlate landet. Og det var på ingen måte en gråtkvalt, sliten og herjet håndball-spiller. Susann så faktisk nesten uforskammet godt ut. Og pratet mer enn vi noen gang har opplevd. Hele tiden med glimt i øyet. Det var tydelig å se at hun er lettet over det som nå har skjedd. - Jeg har det ganske bra med meg selv. Du kan godt si at jeg er egoistisk, men jeg føler meg ikke som en skurk, sier Susann. Hun ser bare oppgitt på Anja Andersens uttalelser i gårsdagens VG. «Sjalusi og misunnelse» mente Anja Andersen var motivene for at Susann ikke lenger ønsket å spille på samme lag som henne (VG, Lund 1997: 17.04).

Igen ser vi hvor journalistenes sympati ligger. At hun «så nesten utforskammet godt ut» og «med glimt i øyet» kan tolkes i retningen av «babe-bilder» som i menns blick kan flørte med mannlige journalister. «Hun ser bare oppgitt på Anjas Andersens uttalelser...» Jeg tolker dette slik at ord er unødvendig for en som har all sympati: Kroppsspråk er tilstrekkelig her. Slik sett kan Susann forstås som en karikatur for «det gode», sanne og rettferdige.

Alt så nå ut til å ligge godt til rette for en forsatt håndballkarriere for Susann i Bækkelaget etter at Anja hadde reist:

Susann Gøksør overtar den rollen som Anja Andersen skulle hatt i Bækkelaget neste sesong. Trener Frode Kyvåg tror at et tettere samarbeid

med Susann vil rydde unna konflikter som klubben har opplevd de siste dagene (Dagbladet, Pletanek 1997, 17.04).

Susann kan som nevnt tolkes som den pene, sexy og kvinnelige toppidrettsutøveren. Hun ble valgt til Norges mest sexy kvinne i 1995 foran Kari Bremnes og Kjersti Holmen. Det var Dagbladet som stod for denne nyheten 04.01.1995. I motsetning til lesbiske Anja er Susann heteroseksuell. I 1997 var hun kjæreste med en mannlig håndballspiller, som hun seinere giftet seg med.⁸ Både Anja og Susann ble fremstilt som meget nære venner av treneren.

Medieringen av Frode

Frode er tidligere fremstilt som en meget vellykket trener, i motsetning til i dette mediedramaet. Her har han fått mange negative typifiseringer: Dårlig trener på det menneskelige planet, fordi han svikter de to utøvere han står nærmest: Anja og Susann. Han er også mediert som en egenrådig, udemokratisk, dårlig strateg og taper, som att på til innrømmer at han har grått mye og legger noe av skylden for tragedien på mediene.

Frode skal ikke ha rådført seg med spillerne da han fikk Anja til Bækkelaget:

Kyvåg fikk reaksjoner fra spillergruppa da han hentet Anja tilbake til laget i fjor sommer, men de ga det et forsøk. Bare noen få husket hvordan det gikk sist, og Kyvåg er blant dem som gjør det med et gru (Dagbladet, Raaum 1997, 16.04).

Han skal dessuten ha så stor makt i klubben at han nærmest kan gjøre som han vil:

Han turnerer klubbformannen som han vil, og andre opponenter vifter han lett bort. Han prater gamle-Erik rundt, hvis du bare gir han noen minutter (ibid.)

Metaforen «turnerer klubbformannen som han vil», videre, å vifte bort opponenter og å prate «gamle-Erik rundt» underbygger sterke følelser i

teksten om hans rolle som «bulldoser» og udemokratisk trener.

Toppidrettsklubber er som kjent helt avhengige av sponsormidler får å kjøpe gode utøvere. Det kan ha vært en av flere grunner til at Frode hadde problemer med å la Anja forlate klubben og at BSK skal ha gitt han slikt et stort handlingsrom i flere år.

I første del av artikkelen viste jeg at sporstredaktør i VG oppfordret Kyvåg til å gå. I Dagbladet finner vi dette svaret i en overskrift samme dag:

- Min stilling er ikke svekket. Bækkelags-treneren gråt og Bækkelags-treneren sa han ikke hadde sovet mer enn en time i løpet av natta. Resten av tida hadde han brukt sammen med Anja (Dagbladet, Pedersen 1997, 16.04).

Her får leserne bak-scene- opplysninger som tradisjonelt tilhører privatlivet. Som kommentar til at Anja reiser, skal treneren ha sagt dette:

- Det er som å ha mistet et nært familie medlem i en trafikkulykke... - Vi har grini, vi har snakket sammen, vi har gått turer og vi har holdt rundt hverandre, sa Kyvåg i går formiddag (ibid.)

Det å miste en utøver på et lag medieres i en kontekst som et tap av et familiemedlem i trafikkulykke. Et slikt metaforbruk er sjelden å se i sportsjournalistikken og hører mer hjemme i dameblader. Mer av samme slaget kommer i det følgende:

VG hadde neste dag et bilde som viste en gråtkvalt trener, Frode Kyvåg, som måtte la Anja gå.

Ingressen er som følger:

- Jeg har grått mye de siste dagene, svært mye. Det er jeg ikke redd for å innrømme (VG; Langholm og Forsberg 1997, 17.04).

Vi får vite at Kyvåg har prøvd» å holde maska, men tårene har strømmet når TV- lysene har sloknet.» En tydeligere bak-scene struktur enn denne

er vanskelig å finne.

I tilknytning til teksten ser vi et nær-bilde av treneren. Ansiktet er presentert litt fra siden og blikket er rettet ned. En løs krummet hånd støtter seg til kinn og hake, slik at den dekker litt av munnen. Tegnene konnoterer en mann i sorg og resignasjon.

Gråtingen skal ha fortsatt. I tillegg fremstilles han å legge skylden på mediene:

Samtidig ga han TV2s ekspertkommentator Gunnar Pettersen og VG det meste av skylda for at Anja i løpet av natta sendte sin endelig ja-fax til Spania. For det var eter- hets og press, og skrevne mediebeskyldninger og løgn og illojalitet som ifølge Kyvåg hadde fått Anja til å ombestemme seg midt på natta... Frode Kyvåg fikk mer bare en snau time seinere. Av TV-2, Dagbladet og plutselig også NRK TV-sporten. Han gråt enda en skvett, ba vennligst om at det ikke ble tatt opp bilder eller lyd, og sa han var opprørt over Arbeiderbladet og dansk TV.

Denne ny-konstruksjonen av Frode minner lite om tidligere fortellinger om suksesstreneren i BSK. Her fremstilles han - slik jeg ser det - nesten som et hatobjekt: Enda en som gir mediene skylden for egen utilstrekkelighet. Attpå til tar han til tårene!

Dagbladets daværende sportredaktør, Petter Raaum, gir dette svaret på dramaet:

Det er dårlig lederskap som er grunnlaget for eksplosjonen (Dagbladet, Raaum 1997, 16.04).

Han retter her fokus bort fra «kvinne er kvinne verst» tenkningen og mot ledere og treneren.

Frode ble innledningsvis i dette dramaet - før Anja forlot BSK - omtalt med en positiv tolkningsramme:

Forholdet til Frode Kyvåg ble avgjørende for Anja Andersens håndballframtid- Klubbfølelsen ble for sterk, og Frode er verdens beste trener (Dagbladet, Holmlund 1997, 14.04.)

Anja og treneren fremstiller hverandre som verdens beste. Det kan være symbol på et veldig tett trener-utøver forhold, som var vanskelig å avbryte.

Analyse med utgangspunkt i et kjønnets landskap

Sportsjournalistikkens retorikk omkring kjønnsstereotyper og hvilke konsekvenser «avviket» får koples som nevnt i innledningen til perspektiver til Bourdieu, Solheim, Hargreaves, Butler og Mühleisen.

Ifølge bla. Bourdieu og Mühleisen er maskulinitet og femininitet som naturaliserte kategorier så og si innskrevet i kroppen. Den norske forskeren påpeker med dette utgangspunktet at kropp kan forstås som det mest effektive kjønnete tegnsystemet.

Kulturelle forventninger til femininitet og maskulinitet fører til at kvinner og menn forventes å regissere sitt kroppsspråk i følge et innskrenket tokjønnets repertoar... Det stereotype tokjønnscriptet er blitt utsatt for mange «korrigeringer», utvidelser og muligheter til krysskoblinger som utvider repertoaret for maskulinitet og femininitet,... (Mühleisen 2002: 43)

Når Anja Andersen ble omtalt som verdens beste håndballspiller uansett kjønn, kan denne kjønnsordenen forstås å overskride de androsentriske logikker både i toppidretten og i sportsjournalistikken. At en kjent mannlig trener har uttalt dette, bidrar til at denne påstanden får status av «sannhet». Disse tekstene kan knytte Anjas kropp til det tvetydige *mellom* strukturene for kvinne- og mannskropper. Dette fordi mannskropper betraktes pr. definisjon som bedre enn kvinnekropper i det tradisjonelle maskuline feltet, sportsjournalistikken, fordi kriteriene for denne sammenlikningen kan sies å være på menns premisser; først og fremst maksimal styrke, hurtighet, samt aggressivitet i forsvar og angrep ved hjelp av muskelkraft med menns ære som en innebygget risiko.

Anja er fysisk stor og sterk. Hun tar sikkert mer i benkpress, knebøyninger og armhevinger enn de fleste menn. Slike egenskaper deler hun med mange andre toppidrettskvinner. Hun blir presentert som en kortklippet kvinne, som ikke satser mye på klær, hårfrisyrer eller

sminke. En slik tolkningsramme kan også bidra til å knytte medieringen av henne i det tvetydige og flytende. Hvis hun hadde dandert seg i Flo-Jos (Florence Griffith Joyner vant 100m og 200m i OL i 1988) gevanter, ville hun kunne blitt forstått som sexy.⁹ Flo-Jo hadde mer synlige muskler i armer og ben enn Anja, men sprinterens iscenesettelse flyttet fokus fra den ikke-konvensjonelle kroppen til det lange håret og neglene, sminken og den høye skjæringen i løpsdrakta. At Anja istedenfor blir beskrevet som en lesbisk, kort-håret utøver, kan i 1997 konnotere en marginal seksualitet i sportsjournalistikken og stereotypien på en lesbisk kvinne i en heteroseksuell kontekst (Kane og Lenskyj 1998: 189). Cahn har utdypet dette perspektivet tidligere i artikkelen når hun påpeker at et bilde på en «maskulin» lesbisk utøver kan forstås som en ekstrem avviker når det gjelder godtatt seksualitet og iscenesettelse i idretten. Anja kan absolutt ikke sies å «spille «the femininity game», slik Hargreaves fremstilte den.

Kan håndballutøveren med dette utgangspunktet tolkes som en avviker i Solheims språkbruk, fordi grensegangene skal være så flytende mellom status som heltinne og heks?

Siden våre kulturer ifølge Solheim ikke har noen kulturell frikopling mellom nærhetsbegrepet og forståelsen av det kvinnelige, kan disse symbolske grensegangene mellom hellighet og forurensethet tolkes som tvetydige og flytende. Vi bør analysere fremstillingen av Anja i dette dramaet i flere kontekster. I en slik logikk kan Anja tolkes som overskridende, hvis vi kopler hennes medierte meritter som best i verden i skuddsituasjoner foran mål, til tidligere typifiseringer av henne som sterkere enn de fleste menn, kortklippet lesbisk utøver sammen med egoistisk slik at laget taper viktige kamper, videre, skjeller ut dommere og mislikt under konkurranser av viktige motstandere og medspillere. Dette er alle praksiser som sammen kan forstås som marginale blant kvinnelige utøvere i toppidrettens, heteroseksuelle orden der homofobi skal være utbredt (Pronger 1990: 39; Hargreaves 1994: 260-264; Griffin 1992:251-256; Fasting 1998: 137-152). Dette forklares ofte som en frykt og intoleranse overfor homofile personer, og for oppførsel som avviker fra tradisjonelle kjønnete forventinger. Konsekvenser av homofobi kan gi seg

utslag i avsky, forestillinger om noe klebrig og stereotypisering av homofile og lesbiske.

Homofobi er også inkludert i sportsjournalistikken (Kane og Lensky 1998: 139-194; Sabo & Jansen 1998: 214; Rowe 1999: 139; Whannel 2002: 28). Som en underliggende verdi både i toppidretten og i sportsjournalistikken synes homofobi - slik jeg ser det - å forsterke stereotypiene i begge feltene, men også å fokusere på det skremmende og skeive.

Ifølge VG saksøkte Anja en dansk avis som skrev at hun var lesbisk. Det kan forstås med utgangspunkt i Hargreaves tese om at idrettens norm er ekstremt heteroseksuell, inkludert antydninger om at den derfor også er homofobisk. Av den grunn kan det være enklere både for utøveren, klubben og sponsorene å skjule den seksuelle «legningen».

I trekantramaet blir Anja fremstilt som bl.a. «en slitasjefaktor for spillerne rundt henne», «det ville blitt et helvete hvis alle hadde oppført seg som Anja på banen» (motspiller) og «hennes magiske grep på publikum og oss mediefolk». Slike karakteristikk kan bidra til å øke intensiteten i dramaet og tvetydigheten i tolkningen av idrettsikonet.

Kan medieringen av Anja forstås som et ledd i en straff, fordi hun er fremstilt som lesbisk (jfr. Butler, 1990a)? Hun har fått mange negative karakteristikk og kan tolkes som hekse i dette dramaet. Selv synes jeg at hun fikk for lite spalteplass til å redegjøre for sitt ståsted i denne saken. Det kan ha vært forsterket p.g.a. hennes overskridelse av tokjønnsmodellen. Hvis norsk idrett og norske sportsjournalister kan forstås som homofobiske, kan det være en nærliggende tanke.

Kvinnen, Anja, er mediert som den beste målskytter i verden. Det viser at denne vurderingen kan tolkes å true den dominerende mannsorden for de som bare leser overskrifter og ingress, fordi disse tekstene ikke inneholder presiseringen om at dette gjelder hennes kreativitet foran mål. Hvis vi analyserer hele teksten, kan vi tolke logikken også som bygget på tradisjonelt kvinnelig (kreativitet) og ikke tilsvarende mannlige kriterier.

Føljetonger av bilder i store format av henne som gråtende kan bidra til å minne leserne om at selv om hun er sterk som en mann, *gjør* hun «bare» som kvinner flest: Da kan hun tolkes som godkjent «kvinnelig» i en slik kontekst.

At Anja ikke har ansatt en person som ordner med hennes forretninger, viser forskjeller mellom lønnsnivået for de beste kvinnelige håndballspillere i verden og de beste mannlige fotballspillere. Dersom hun hadde kunnet overlate forhandlinger om kontrakter til en ansatt, hadde Anja trolig kunne fått en mindre usympatisk rolle i dette dramaet. Sympatisk kunne hun neppe blitt mediert her, hvis bildet på en mannhaftig lesbisk kvinne utgjør en sterkt avviksladet grunnstruktur i de kulturelle metaforene som er fremstilt i dette trekantdramaet. En slik tolking av tokjønnsmodellen kan i så fall forstås å være nederst på rangstigen av godtatte måter å være kvinne på i vår kultur. I en slik kontekst hjelper det lite å være best i verden.

Heteroseksuelle Susann er mediert innenfor tradisjonelle kvinnelige strukturer. Hun driver med håndball, som er forstått som en typiske kvinnelig idrett i Norge. At det kan tolkes som arbitrært, siden idretten regnes som en typisk maskulin idrett i Tyskland, kan leses som irrelevant i norsk sportsjournalistikk. Samboeren hennes er kjent i mediene, fordi han også er en meget god håndballspiller. Hun ser ut til å være uhyre populær blant mannlige sportsjournalister. Susann har tilsynelatende «alt» de trenger: dyktig, pen, langt hår, blid, kontrollert, kan ta vanskelige avgjørelser og er innenfor tokjønnsmodellen. At Susann også kan stå som et eksempel på at idrettskvinner kan være sterkere enn de fleste menn, kan isolert sett tolkes som tvetydig og overskridende. Når dette krysskoples til mediering av henne som sexy (les: heteroseksuell og pen), kan det ifølge Hargreaves leses innen den tradisjonelle kjønnsstereotypien. Dermed blir tolkningsrammen ikke i det tvetydige, men i det godtatte kvinnelige med menns blick. Hun ble som før nevnt valgt til landets mest sexy kvinne i Dagbladet i 1995. Kapteinen er oftest fremstilt som snill og medgjørlig i motsetning til Anja. Hun er ikke mediert som en som skjeller ut dommere, men holder seg innen den dominerende idrettsordenen for god oppførsel både på banen og i privatlivet.

Susann betrodde seg til Dagbladet 17.04. Her kritiserte hun Anja ganske så uhemmet, slik jeg ser det. Hun hadde opplevd «et sant helvete» som lagkaptein med egoistiske Anja i «stallen». Endelig turde hun å si sin mening. Det kan tolkes som positivt, spesielt når det koples til at kontoret hennes «bugnet av blomster og oppmuntringer».

Susann er mediert som Anjas motpol; en som «dyrket lagånden», hadde «glimt i øyet», og var «symbolet på håndballjentenes ekstreme sjarm». Tilslutt hadde hun «ikke mer å gi» p.g.a. Anja. Susann hadde nok ikke blitt beskrevet som «symbolet på ekstrem sjarm» dersom hun hadde blitt «mistenkt» for å være lesbisk i 1997. Hennes «femininity game» kan heller ikke forstås som ekstrem slik som Flo-Jos. Den blir trolig forstått som «naturlig» og ingen bevisst iscenesettelse, fordi hun er pen, sminker seg lite og er ellers høflig og grei.

I dette trekantdramaet kan hun symbolisere «skjønnheten» og alle «snille» og godtatte kvinnelige heltinner i eventyr og litteratur. Slik sett kan hun også forstås som stereotypen på den kvinnelige toppidrettsutøveren.

Frode kan tolkes i det tvetydige rommet mellom godkjente kvinnelige og mannlige handlinger når han er fremstilt som en gråtende og vinglete trener som mistet sin «kjeledegge» og artist. Slik jeg forstår medietekstene kan tegnene som refererer til hans kropp og positur symbolisere tap av manndom i en heteroseksuell logikk. «Store far» gråter ikke når han gjør feil, bare når han er glad og har gjort en bragd. Ingen ærefull trener-dåd kan leses i tekstene fra 14. til 17. april 1997. Slik sett kan tegn som viser til hans kropp tolkes som uten potens og kraft i motsetning til hans tidligere meritter. På det omtalte bildet i VG 17.04 vendte Frode blikket ned, slik at det ikke frontet leserne. Det kan i en Bourdieusk versjon tolkes som symbolsk underordning og en marginal type maskulinitet. I motsetning til kvinnene, Anja og Susann, ble han ikke fremstilt som gråtende på bilder. Det gjorde han først når medienes fokus ikke lenger var på han. Å gjøre det hadde trolig vært for overskridende for mannlige sportsjournalister.

En av grunnfagsstudentene på idrettsstudiet i Bø kom med følgende spontane reaksjon på dette bildet etter at jeg hadde innledet om dramaet:

For ei kjerring.10

Hvis vi tar utgangspunkt i Solheims tese om at nærhetsbegrepet kleber

ved det kvinnelige og ikke det mannlige, kan en i så fall knytte tekster og bilder om Frode til det tvetydige? Gråt over tap synes først og fremst å være knyttet til ulike måter å være kvinne på i nærhets-relasjoner. I så måte kan dette dramaet være uttrykk for det marginale. Følelseretorikken og gråt inkluderte begge kjønn. Frode skal ha uttalt at tapet av Anja var som å miste et familiemedlem. Hvis handlingen - gråt - kan sies å ha vært en grunnmetafor i dramaet i april 1997, kan trenerens reaksjoner her koples til det tvetydige? Kan tekstene om gråt hvis tapet av Anja kan forstås som en konsekvens av Froles vinglete handlinger, koples til overskridelser av mannlige demarkasjonslinjer i sportsjournalistikken? I en slik forståelse kan trenerens praksiser plasseres i det tvetydige og dermed overskride det konvensjonelle, fordi det kan forstås som selvforskyldt.

Også medieringen av Frode kan forstås som meget følelsesladd, men også med uvanlige metaforer om en mannlig trener «vi har grini, vi har snakket sammen, vi har gått turer og vi har holdt rundt hverandre». Rammen rundt disse metaforene er som regel relasjoner mellom kvinner og ikke mellom menn, både i og utenfor sportsjournalistikken.

Kan vi forklare at en mannlig, vinglete, mislykket, udemokratisk og gråtende trener, som ifølge VG burde sagt opp sin stilling, symboliserer manglende potens, slik at han kan forstås som avkjønnet? Mislykkede trenere i toppidretten kan ikke forstås å utfordre den etablerte kjønnsorden i idretten. Det er langt fra første gang en tabloidavis kommer med en slik konklusjon om norske trenere. Et vesentlig moment her er hvordan han er mediert tidligere.

Frode er vanligvis fremstilt som en meget dyktig og underforstått heteroseksuell trener, som får spillere til å yte topp. Det kan symbolisere dominerende maskulinitet og potens. Dette var hans første, store medierte tabbe i en av kvinnenes mest populære idretter. I denne sammenheng kan følgende fra Bourdieu være relevant:

...den maskuline karisma (er) delvis maktens sjarm, den forførelse som maktbesitteren i seg selv utøver på kroppene hvor til og med drifter og

begjær er politisk sosialisert (Bourdieu 2000: 89).

Autoritet inkorporeres «naturlig» i mannskropper og ikke i kvinnekropper, fordi dominans ifølge Bourdieu assosieres med potens og menns og ikke kvinners seksualitet. Dette skal være dypstrukturer i våre vestlige kulturer. Det betyr ikke at ikke kvinner kan oppnå autoritet, men de må da jobbe mer for denne posisjonen og har større «fallhøyde» (Lippe, von der 2002: 369-394). Dette kan også sees i sammenheng med Solheims tese om at det kvinnelige og ikke det mannlige er koplet til forestillinger om nærhet.

Treneren er ikke fremstilt som avkjønnet p.g.a. av sine tidligere ærerike handlinger, selv om han i dramaet utfordret den maskuline kjønnsorden. Fallhøyden for mannlige topptrenere er ikke så stor som for kvinnelige, fordi mannlige blir billedlig kontinuerlig båret oppe av det Bourdieu kaller for en enorm symbolsk maskin. Hvis han derimot kunne tolkes innenfor en marginal type maskulinitet - for eksempel innen en homofil kontekst - kunne en kanskje knytte hans måter å være mann på til nærhetsbegrepet. Dette fordi heteroseksualitet kan tolkes som basis i Solheims tese om intimiseringens kjønnete grenseproblemer (1998) og Bourdieus kjønnsstrukturer. Da ville hans uheldige handlinger, dersom de gjentok seg, kunne tolkes som avkjønnet. Hans praksiser ville ikke lenger bli forstått som bærere av tilstrekkelig autoritet, fordi en enorm symbolsk heteroseksuell maskin ville tendere til å utviske hans tidligere dåder. Ære er som nevnt knyttet til heteroseksuell maskulinitet og ikke til en homofil mannskropp eller en kvinnekropp. I en slik kontekst ville tolkningsrammen for hans meritter være en annen. Slik sett kunne Solheims perspektiver fått en ny dimensjon.

Frodes feilvurdering som klubbens strateg hadde kunnet få større tyngde, hvis tekstene hadde tatt utgangspunkt i Dagbladets kommentar om at problemet lå i klubbens dårlige lederskap, inkludert treneren og ikke i Anjas omgang med kontrakter. Dårlig lederskap er ingen ukjent nyhet i sportsjournalistikken. I så fall hadde det ikke blitt et slikt drama. Da kunne Dagbladets fortelling om at Anja reiste, fordi lederne truet med å sparke Susann, fått større oppmerksomhet. Fokus på to høyprofilerte

kvinnelige utøvere og en mannlig trener som har tette relasjoner til dem begge gjør seg bedre i et drama.

Medierte koder om Anja, Susann og Frode i dette dramaet kan tolkes som stereotyper, tvetydige, flytende og overskridende.

Anja er stort sett i det tvetydige, flytende og overskridende mellom sosiale og kulturelle strukturer for godtatte feminine og maskuline handlinger, men også innenfor godtatte konvensjoner når det gjelder å vise følelser som fortvilelse og gråt. Susann rekonstruerer tokjønnsmodellen og godtatte kvinnelige praksiser, men bryter isolert sett konvensjonene med sin fysiske styrke. Frode kan både tolkes innen det maskuline (dårlig trenerjobb) og det tvetydige (vinglete, selvforskyldt tap og innrømmet å ha grått mye), men når det kom til stykket er han potent som trener p.g.a. av tidligere meritter og fordi han ikke bryter med tokjønnsmodellen.

Når Anja skal ha kommet med karakteristikk om Susann om at hun ikke er det helt store talentet, videre at hun er sjalu og misunnelig på henne og at hun er «dolket i ryggen» av bl.a. Susann, kan det forstås som ledd i hennes rolle som bråkmaker i dette dramaet. Susanns svar om at angrepene fra Anja «bare preller av» kan det være uttrykk for hvordan hennes rolle som idealet på den norske kvinnen er konstruert. I en slik kontekst kan Frode representere den sorgfulle far som ønsker dem begge i familien.

Avrundning

Sportsjournalistikken i dette trekantdramaet konstruerte ikke en lukket maskulin verden, fordi menneskelige relasjoner i håndball for kvinner var i fokus. Den skapte og gjenskapte også norske profilerte ikoner om håp, tap og fortvilelse til et publikum uten spesialkunnskaper om idrett.

Anja, Susann og Frode hadde alle en høy medieprofil i 1997, slik at Eides utsagn om at en ny sak typifiseres i en kontekst av tidligere typifiseringer,

kan være relevant i dramaet fra 14. til og med 17. april 1997. Det inneholdt intense vekslinger (Anja blir i klubben), vendinger (hun blir ikke) og spenningstopper (hvem drar og hvem blir og hvilke roller spiller de tre aktørene?). Aristoteles' retoriske term pathos (lidenskap og følelser) kan tolkes å være hyppig brukt i tekstene. Det gjelder også for slitte metaforer i relasjon til Anja og Susann, men ikke på medieringen av Frode. Presentasjonen av treneren i dette dramaet var kanskje så marginal og tårevått at journalistene ikke rekonstruerte sine tradisjonelle metaforer. Medieringen av Susann kan få frem bilder av toppidrettsutøverne, slik idretten selv ønsker å fremstille den, mens Frodes handlinger kan tilgis p. g.a. tidligere seire.

Også i dette dramaet var fokus i intimitetsretorikken først og fremst på de kvinnelige utøverne. Det kan også skyldes at disse to var helt spesielle idoler i norsk idrett i 1997.

Aktørene hadde grått av fortvilelse og bruken av metaforer om tap av Anja som sammenliknes med det å miste et nært familiemedlem, understreker dybden i de menneskelige relasjonene. Tekstene ligger innenfor den økende tendens til følelseretorikk og intimisering av sportsjournalistikken.

Mediert tradisjonell kvinnelighet blir rekonstruert i tekstene via Susann, mens lesbiske, rebellen og artisten Anja kan tolkes å inngå i nye konstellasjoner om grensene mellom kvinnelighet og mannlighet. Hun er beskrevet som verdens beste håndballspiller. Her seirer en kvinne over alle menn. Det er nytt i en toppidretts kontekst, selv om det er kreativiteten hennes som er avgjørende her.

Trolig fordi hun brøt med tokjønnsmodellen på flere områder - først og fremst fordi hun ble mediert som lesbisk med en «mannhaftig» iscenesettelse, men også p.g.a. hennes uregjerlige solo-artisteri og fordi hun kan forstås som sterkere enn de fleste menn - fikk hun mindre spalteplass enn Susann til å redegjøre for sitt ståsted.

Ifølge Eide og Hernes (1987: 147) appellerer dramaturgien til dypstrukturer som er felles for medlemmer i en kultur. Følelsesladede relasjoner som skaper konflikter mellom medieprofilerte aktører der rollene som håndballens «Magic Jordan»/Tonya Harding, Nancy Kerrigan og den egenrådige, men flinke treneren spilles av henholdsvis Anja, Susann og Frode er mer salgbart enn relasjoner mellom stereotyp fremstilte toppidrettsutøvere som holder seg innenfor rammen av

sømmelig oppførsel. Journalister i de fleste genre ser ut til å tenne aller mest på fortellinger, der seksualitet og vakre, kjente mennesker inngår.

Slik sett passer pene Susann godt inn i et trekantdrama, der Anja, hovedrolleinnehaveren beskrives som en rebelsk og lesbisk artist i verdensformat. Hun kan bedre konnotere det tvetydige og flytende enn Susann p.g.a. en arbitær heteroseksuell kjønnsorden. I en slik kontekst kan hun lettere plasseres mellom kategoriene og løftes frem i teksten i en negativ tolkningsramme fylt med tegn som både kan symbolisere en himmelsk og en heksete håndballspiller. Frode er mannen i dramaet som ikke klarte å styre sine kvinnelige spillere, slik han forventes. Dette får frem negative karakteristikk.

Det heterodokse i relasjon til den ortodokse tokjønnsmodellen er løftet fram, sammen med nye kjønnskonstellasjoner. Artikkelen har nyttet både modernistiske og poststrukturalistiske teoretiske perspektiver.

Modernistiske teoretiske perspektiver er her representert med Bourdieu, Solheim og Hargreaves, mens Butler og Mühleisen kan stå for de poststrukturalistiske.

Både Bourdieu og Solheim kan som nevnt i innledningen plasseres i «den symbolske tradisjonen» etter inspirasjon av bl.a. Durkheim. Bourdieu retter oppmerksomheten på tokjønnsmodellen og Solheims fokus er «den særegne form som konstituerer moderne kjønn» (Solheim 1998: 30). Hargreaves kan i hovedsak representere en form for feministisk marxisme og plasserer seg følgelig i modernistiske perspektiver.

Disse fem har kort oppsummert bidratt med følgende i analysen:

En heteroseksuell legning kan tolkes som en basis i Bourdieus maskuline dominans som en enorm symbolsk maskin. Det kan koples til bilder om Anja som avviker og Susann som «symbolet på håndballjentens ekstreme sjarm». Heteroseksuelle Susann er mediert som pen, sympatisk og en lagspiller. Dette er karakteristikk som passer godt inn i tokjønnsmodellen og i den dominerende kjønnsorden. Den maskuline karisma i mannskopper som Bourdieu har påpekt, kan symbolisere ære

og potens i en heteroseksuell kontekst. Det kan knyttes til tolkningen av Frode som en autoritet med mange tidligere seire, selv etter at klubben mistet Anja og han ble fremstilt som gråtende i trekantdramaet. Det kan også Solheims tese om at det symbolsk kvinnelige og ikke det mannlige er koplet til forestillinger om nærhet. Hargreaves har gitt oss et grep til å forstå kategoriseringen av såkalte kvinnelige og mannlige idretter, idrettens ekstreme heteroseksuelle norm og konsekvenser for «avvikere» som bl.a. Anja. Hun kan forstås både som et symbol på heltinna og hekka med utgangspunkt i Solheims tese om at nærhetsbegrepet i siste instans kleber ved det kvinnelige som et kjønnskulturelt klister, og som veksler mellom hellighet og forurensning. Jeg har nyttet perspektiver fra queer teori for å utdype forståelsen av medieringen av lesbiske utøvere. Mühleisen gir innspill til betydningen av individers iscenesettelse, kroppsspråk og nye konstellasjoner mellom kvinneligheter og mannligheter. Den negative medieringen av Anja kan bl.a. forstås med utgangspunkt i Bulters påpeking om at lesbiske kan bli straffet p.g.a. sin seksualitet. Fremstillingen av idrettsikonet kan tolkes som «mannhaftig» bl.a. p.g.a. hennes sterke og forholdsvis store kropp, korte hår, klær og et usminket ansikt, soloutspill og meget aggressiv på banen i tillegg til at hun er fremstilt som verdens beste håndballspiller uavhengig av kjønn. Dette er karakteristikk som kort oppsummert ikke passer inn i Hargreaves «the femininity game», og som derfor kan straffes ekstra hardt. Anja kan slik sett plasseres i det tvetydige, overskridende og i nye konstellasjoner mellom «det kvinnelige» og «det mannlige».

Gjennom analysen av trekantdramaet mellom Anja, Susann og Frode har jeg ikke «bare» forsøkt å presentere en analyse av kjønn og seksualitet i en idrettskontekst, men også ønsket å bidra til utfordringen om å kople mediering av modernistiske og poststrukturalistiske perspektiver i kjønnsforskningen.

Noter

¹ Denne artikkelen er en meget omarbeidet versjon av prøveforelesningen til min Dr. scient grad i 1997. Kun mesteparten av empirien under overskriften «Vekslinger, vendinger og spenningstopper» og Bourdieus

perspektiver på mannskropper som symboliserer potens og autoritet i motsetning til kvinnekropper er identiske.

2 Denne «nyheten» stod først på trykk i «*Se og hør*», 1999, nr.26, selvsagt på første side. Dagbladet har trolig kopiert nyheten fra *Se og hør*, fordi avisa kommer ikke med noen opplysninger som ikke står i ukebladet og artikkelen inneholder ikke et eneste ord om at Linda sier dette til Dagbladet.

3 Hvis Arnhild Taksdals og Karin Widerbergs påstand om motstand i akademia til kjønnsforskningen p.g.a. av følelser og ikke intellektet er treffende, kan det tolkes som nok et eksempel på å plassere den dominerende kjønnsorden i det doxiske rommet. Se Taksdal og Widerberg, (1992: 282).

4 Jeg skiller ikke mellom kategoriene maskulint og mannlig og feminint og kvinnelig i denne artikkelen.

5 Bourdieu kan plasseres innen flere tradisjoner, også her, selv om han har tatt avstand fra flere sider ved Durkheims forståelse av det kollektive. Se Bourdieu (1999: 163).

6 Cahn er ikke kjent for sine teoretiske bidrag, men for sin empiri.

7 Utgangspunkt er her Bryne og Wøhni 1993: «Språklige verkemiddel i norsk sportsjournalistikk», i (red.) Roksvold, Thore: *Sport i avis*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk og Lippe, von der 2002: «Media Image: Sport, gender and National Identities in Five European Countries. *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 37, nr. 3-4: 369-394: London: Sage Publications.

8 Hetroseksuell appell hos kvinnelige idretts- og fitnessutøvere er meget salgbart i medier. Se bl.a. Creedon, (1998: 97) og Duncan, Carlisle og Messner (1998: 181-184).

9 Jorid Hovden var den første norske idrettsforsker som analyserte fenomenet Flo-Jo. Se Hovden (1996: 45).

10 Studentutsagn i tilknytning til undervisning på Høgskolen i Telemark, Bø, 17.01.02.

Litteratur

Aristoteles (1973): *The Rhetoric of Aristotle with a commentary*. New York: University Press.

Bech-Karlsen, Jo (2000): *Intimsfæren i medieoffentligheten*, i Lippe, von der, B. og Nordhaug, O., red. *Medier, påvirkning og samfunn*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Bernstein, Alina (2002): «Time for a victory lap? Sports women in the media». Foredrag på forskningskonferansen: *Play the game*, København: 10-14.11.

Bourdieu, Pierre (1977): *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, Pierre (1999): *Meditasjoner*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Bourdieu, Pierre (2000): *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax A/S.

Bryne, Berit og Wøhli, Marit (1993): «Språklige virkemiddel i norsk sportsjournalistikk», i Roksvold, Thore, red.: *Sport i avis. 7 analyser av norsk sportsjournalistikk*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.

- Butler, Judith (1990a): *Gender trouble*. Feminism and the subversion of identity. New York og London: Routledge.
- Butler, Judith (1990b): «Gender Trouble, Feminist Theory, and Psychoanalytic Discourse». I (red.)Nicholson, L., J.: *Feminism/Postmodernism*, New York og London: Routledge.
- Butler, Judith (1993): *Bodies that matter*. On the discursive limits of sex. New York og London: Routledge.
- Cahn, Susan, K. (1993): «From the «Muscle-Moll» to the «Butch» ball-player: Mannishness, lesbianism, and homophobia in U.S. women`s sport.» *Feminist Studies*. 19, nr.2: 343-68.
- Craig, Steve (1992): Metal Men and Glamour Boys, i Craig, S., red.: *Men, Masculinity and the Media*. Newbury Park et al: Sage Publications.
- Creedon; Pamela, J. (1994): «Women in toyland: A look at women in American newspaper sports journalism». I (red.) Creedon, Pamela, J.: *Women, media and sport: Challenging gender values*. Thousand Oaks, California: Sage: 67-107.
- Creedon, Pamela, J. (1998): Women, Sport, and Media Institutions: Issues in Sports Journalism and Marketing, i Wenner, Lawrence, A. red.: *Mediasport*. London og New York: Routledge.
- Danielsen, Arild (1998): Kulturell kapital i Norge. *Sosi- ologisk tidsskrift*, (6), 1-2: 75-107.
- Douglas, Mary (1997): *Rent og urent*. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu. Oslo: Pax Forlag.
- Duncan, Mary Carlisle og Messner, Michael, A. (1998): The Media Image of Sport and Gender, i Wenner, Lawrence, A., red., nevnt tidligere.
- Dyer, Robert (1985): Male sexuality in the media, i Metcalf, A. og Humphries, M., red.: *The sexuality of men*, London: Pluto Press.
- Eide, Elisabeth (2000): Mannsoverskudd og kvinneunderskudd, i Lippe, von der, B. og Nordhaug, O., red., nevnt tidligere.
- Eide, Martin og Hernes, Gudmund (1987): *Død og pine!* Om massemedia og helsepolitikk. Oslo: FAFO-bok.
- Eide, Martin (1992): *Nyhetsens interesse. Nyhetsjournalis- tikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eng, H. (2000): «Maskulint = menn?» *Kvinneforskning*. Skeive perspektiver på kjønn. Nr. 3-4. Oslo: Kilden. Informasjons- og dokumentasjonssenter for kvinne- og kjønnsforskning.
- Fasting, Kari (1998): «Homofobi i toppidretten», i Loland, S. red.: *Toppidrettens pris. En debattbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fossland, Peter (2000): «Invisible» athletes in Norwegian broadcasting - A study og Sports-news with focus on gen- der. Mastergrad ved Universitet i Leicester.
- Gilberg, Lars (1996): *Idretten i massemediene*. Rapportserie i samband mellom Norges Idrettsforbund og Norges Idrettshøgskole.
- Griffin, P (1992): Changing the game: Homophobia, sexism and lesbians in sport. *Quest* (44): 251-265.
- Hannerz, Ulf (1990): *Medier og kultur*. Stockholm: Carlsons.
- Hargreaves, Jennifer (1994): *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women`s sports*. London: Routledge.
- Hovden, Jorid (1996): Mediesportens janusansikt i et kjønnsperspektiv, i *Kjønn i media*. Konferanse om utviklingen i mediene i et kjønnsperspektiv. Likestillingsrådets publikasjonsserie, nr. 6. Sekretariat for

kvinneforskning. Arbeidsnotat nr.2/96.

Jagose, Annamarie (1996): *Queer Theory. An introduction*. New York: Columbia University Press

Jakobsen, Roman (1960): Closing Statement: Linguistics and Poetics, i Seboek, T., red.: *Style in language*. Cambridge, Massachusetts: The M.I.T. Press.

Kane, Mary, J og Snyder, Eldon, E. (1989): Sport Typing: The social «containment» of women and sport. *Arena Review*, (13) 2: 77-96.

Kane, Mary, J. og Lenskyj, Helen J. (1998): Media Treatment of Female Athletes: Issues of Gender and Sexualities, i Wenner, L., A., red., nevnt tidligere.

Kinkema, Kathleen, M. og Harris, Janet, C. (1998): MediaSport Studies: Key research and Emerging Issues, i Wenner, L., A., red., nevnt tidligere.

Lenskyj, Helen, J. (1995): «Sport and the Threat to Gender Boundaries». *Sporting Traditions*. 12, nr. 1: 47-60.

Lippe, von der, Gerd (1997): *Endring og motstand mot endring av feminiteter og maskuliniteter i idrett og for kroppskultur i Norge: 1890-1950 - med et sideblikk på Tyskland, Sverige og Danmark*. Dr.gradsarbeid. Institutt Samfunnsfag, NIH.

Lippe, von der, Gerd (1999): Håndballfortellinger i mediene. *Dagbladets kronikk*, 07.12.

Lippe, von der, Gerd (2001): *Idrett som kulturelle drama*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Lippe, von der, Gerd (2002): » Media Image: Sport, Gender and National Identities in five European Countries». *International Review for the Sociology of Sport*. 37, nr. 3-4: 369-394. London: Sage Publications.

Monday Morning (2002): *Industry of independence? Nor- ske data*. Special print, November 2002.

Mühleisen, W. (2002): *Kjønn i uorden*. Avhandling for Dr.art-graden. Det historiske-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Pedersen, Tove Beate (1996): Introduksjon, i *Kjønn i media*, nevnt tidligere.

Pronger, Brian (1990): *The Arena of Masculinity: Sports, Homosexuality and the Meaning of Sex*, Brighton: Gay Men`s Press.

Roksvold, Tore (1997): *Avisjargonger over tid*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.

Sabo, Don og Jansen, Sue C. (1998): Prometheus Unbound: Constructions of Masculinity in the Sports Media, i Wenner, L., A., nevnt tidligere.

Solheim, Jorunn (1998): *Den åpne kroppen. Om kjønns- symbolikk i moderne kultur*. Oslo: Pax Forlag.

Sollie, Reidar (2000): E-mail. 30.08.

Spears, G. og Seydegart, K. (2000): *Who makes the news? Global media monitoring project 2000*. London: World Association for Christian Communication.

Taksdal, Arnhild og Widerberg, Karin (1992): *Kitt og dynamikk i samfunnsvitenskapens kjønn*, i Taksdal, Arnhild og Widerberg, Karin, red.: *Forståelser av kjønn*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Zerland, Martin (1989): *Underholdningens historie*. København: Gyldendal.

Berntsen, Per Angell og Thoresen, Arne (1999): «Jeg orker ikke leve i skjul lenger», *Dagbladet*, 01.07.

Brenna, Tormod (1997): Anjas triste farvel. *Dagbladet*, 16.04.

Dagbladet (1995): Mest sexy i annerledelslandet. 04.01.

Dagbladet (1997): LØGN krangel og tårer. 16.04.

Dæhli, Truls (1997): Blindes Bækkelaget av Anja?. *VG*. 14.04.

Dæhli, Truls (1997): Derfor bør Kyvåg gå. *VG*.16.04.

Halkjelsvik, Sindre og Svarstad, Asbjørn (1997): *Dag- bladet*.16.04.

Halkjelsvik, Sindre og Holmlund, Arvid (1997): *Dag- bladet*.17.04.

Holmlund, Arvid (1997): Kunne ikke svikte Frode. *Dag- bladet*, 14.04.

Jarlsbo, Øystein (1996): Kjersti Kunne ikke redde Anja. *Dagbladet*.

Langholm, Dag og Forsberg, Espen (foto): Jeg har grått mye. *VG*, 17.04.

Lund, Jacob (1997): Sjalousi og misunnelse. *VG*.16.04.

Lund, Jacob (1997): Min avgjørelse skyldes ikke sjalousi, sier Susann. *VG*.17.04.

Overvik, Jostein (1997): Gråt- men ingen forsonig. *VG*. 16.04.

Pedersen, Morten (1997): Min stilling er ikke svekket. *Dagbladet*. 16.04.

Pletanek, Vaclav (1997): Susann overtar Anjas rolle. *Dagbladet*. 17.04.

Raaum, Peter (1997): Sterke følelser. *Dagbladet*. 14.04.

Raaum, Peter (1997): Såpeoperaen som drukner i tårer. *Dagbladet*. 16.04.

Svarstad, Asbjørn (1997): Anja - de ville sparke Susann. *Dagbladet*.16.04.

Stokstad, Morten og Overvik, Jostein (1997): Derfor valgte Anja Bækkelaget. *VG*. 14.04.

VG (1996): Vi er verdens beste venner. 15.08.

VG (1997): Anja eller Nei: Hun har ikke bestemt seg. 15.04.

VG (1997): Anja om Susanns press: - SJALUSI. 16.04.

VG (1997). 13.10.